

แบบรายการประกอบคำขอประเมินผลงาน
ผลงานที่เป็นผลการดำเนินงานที่ผ่านมา
บทบาทของแกนนำนมแม่ต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน
ในเขตพื้นที่ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ของ

ชื่อ นางสาวจตุพร สุขสำราญ

ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพ ปฏิบัติการ

ตำแหน่งเลขที่ 2197

กลุ่มงาน/ฝ่าย กลุ่มการพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

ศูนย์อนามัยที่ 7 อุบลราชธานี กรมอนามัย

เพื่อขออนุมัติตัวบุคคลแต่งตั้งให้ดำรง

ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพ ระดับชำนาญการ

ตำแหน่งเลขที่ 2197

กลุ่มงาน/ฝ่าย กลุ่มการพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

ศูนย์อนามัยที่ 7 อุบลราชธานี กรมอนามัย

1.ชื่อเรื่อง บทบาทของแกนนำนมแม่ต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ในเขตพื้นที่ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

2.ระยะเวลาที่ดำเนินการ เดือนมีนาคม – เดือนสิงหาคม 2552

3.สัดส่วนของผลงานในส่วนที่ตนเองปฏิบัติ 100%

4. บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของแกนนำนมแม่ ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในเขตพื้นที่ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือประชาชนหรืออาสาสมัครสาธารณสุข ที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและได้ให้เข้ารับการอบรมให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 2 ครั้งในเขตพื้นที่ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 30 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม ประมวลผลและวิเคราะห์ผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และสอบถามเชิงลึกผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับงานแม่และเด็กอย่างน้อย 2 ปี จำนวน 3 ราย

ผลการศึกษาพบว่าแกนนำนมแม่ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31- 40 ปี (ร้อยละ 40.0) มีสถานภาพคู่ (ร้อยละ 96.7) จบการศึกษาชั้นสูงสุดคือชั้นประถมศึกษา (ร้อยละ 50.0) พบว่าส่วนใหญ่มีบุตรจำนวน 2 คน (ร้อยละ 40.0) ประกอบอาชีพเกษตรกรมากที่สุด (ร้อยละ 83.3) รายได้ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 2,501- 5,000 ต่อเดือน (ร้อยละ 63.3) ส่วนใหญ่เข้ารับการอบรมเป็นแกนนำนมแม่ได้ 1 ปี (ร้อยละ 46.7) มากกว่าครึ่งไม่ได้เป็นอาสาสมัครอย่างอื่น (ร้อยละ 56.7) ในส่วนการปฏิบัติตามบทบาทแกนนำนมแม่ที่กำหนดไว้พบว่าส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามบทบาทในระดับดี (ร้อยละ 73.3) เมื่อพิจารณาถึงการปฏิบัติตามบทบาทย่อยของแกนนำพบว่ามากกว่าร้อยละ 90 มีการสำรวจหญิงตั้งครรภ์ เยี่ยมหญิงหลังคลอดที่บ้าน และให้ความรู้ในเรื่องการส่งเสริมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ ชักชวนให้แม่หลังคลอดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุบรวม 6 เดือน และกินนมแม่พร้อมอาหารตามวัยจนอายุครบ 2 ปี ส่วนบทบาทที่ลดลงบ้างคือการเฝ้าระวังให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่พบว่ามีปฏิบัติ (ร้อยละ 86.7) และส่วนใหญ่ไม่ได้มีการส่งต่อแม่หลังคลอดที่มีปัญหาให้แก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (ร้อยละ 56.7) เนื่องจากแม่หลังคลอดไม่มีปัญหา โดยรวมพบว่าจากผลการศึกษาพบว่าแกนนำนมแม่ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามบทบาทได้ในระดับดี ร้อยละ 73.3 ซึ่งหากพิจารณาจากค่าร้อยละ โดยใช้อิงเกณฑ์ถือว่าอยู่ในระดับปานกลางและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกยังพบอีกว่าแกนนำนมแม่ไม่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่หญิงตั้งครรภ์และไม่มีการเฝ้าระวังและปกป้องให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หากมีการชี้แจงบทบาทของแกนนำนมแม่ให้ทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้องและจัดให้มีการอบรมแกน

5. บทนำ

หลักการและเหตุผล

เด็กคือทรัพยากรอันทรงคุณค่า และเป็นอนาคตของชาติ ที่ควรได้รับการเลี้ยงดูให้เจริญเติบโตและพัฒนาการสมวัย ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อาหารที่สำคัญที่สุดของเด็กคือ นมแม่ ซึ่งการเลี้ยงลูกด้วยนมไม่ใช่เป็นแค่เพียงการให้นมเป็นอาหารสำหรับเด็กเท่านั้น แต่เป็นการให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ดีที่สุดที่แม่จะสามารถเสาะหาได้ ทำให้ลูกเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่พร้อมทั้ง วุฒิปัญญา (I.Q. - Intelligent Quotient) , วุฒิอารมณ์ (E.Q. - Emotional Quotient) , วุฒิคณธรรม (M.Q. - Moral Quotient) , ตลอดจนวุฒิความอดกลั้นอดทน (A.Q. - Adversity Quotient) เป็นผู้ประสบความสำเร็จในอนาคต ทำคุณประโยชน์ต่อประเทศและมนุษยชาติได้

เด็กที่ดื่มนมแม่จะมีค่าเฉลี่ยระดับเชาวน์ปัญญา (IQ) เหนือกว่าเด็กที่ไม่ได้กินนมแม่ 3-10 จุด เมื่อแม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การโอบกอด สัมผัส อุ้มลูกไว้ในอ้อมอก ส่งเสียง พูดคุย หยอกล้อ เด็กได้รับประสาทสัมผัสทุกด้าน ส่งผลให้พัฒนาการเด็กสมวัยและฉลาดมากขึ้น การกระตุ้นพัฒนาการเด็กแรกเกิดถึง 3 ปี ซึ่งเซลล์สมองเจริญเติบโตร้อยละ 80 เป็นช่วงวัย “หน้าต่างแห่งโอกาส” ของการกระตุ้นและฝึกทักษะ ให้ได้รับการกระตุ้นทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ให้ได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้รส และได้สัมผัสตั้งแต่แรกเกิด การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างแม่กับลูก ซึ่งจะต้องมีการปรับตัวเข้าหากันและมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน จะเห็นได้ว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในช่วงปีแรก จะช่วยให้เด็กได้มีการพัฒนาด้านร่างกาย สติปัญญา ร่วมกับการพัฒนาทางด้านอารมณ์ เด็กจะมีความสุข มั่นใจในสิ่งแวดล้อม นำไปสู่ความรู้สึกไว้วางใจในบุคคล เกิดความกล้าและมีความสนใจใฝ่รู้ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทางอารมณ์ของเด็กในวัยต่อไป (สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ.2546 :44)

อย่างไรก็ตาม พบว่าในปัจจุบัน หญิงไทยในยุคหลังๆนิยมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในอัตราที่ต่ำมาก ผลการศึกษาขององค์การยูนิเซฟ (UNICEF) ล่าสุดเมื่อพ.ศ. 2549 พบประเทศไทยมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนเพียงร้อยละ 5.4 ซึ่งถือว่าต่ำที่สุดในเอเชีย และเป็นลำดับที่ 3 ก่อนสุดท้ายของโลก จะต้องเร่งแก้ไขอย่างเร่งด่วน สาเหตุสำคัญของปัญหาเกิดจากหลายสาเหตุ ได้แก่ ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการช่วยเหลือและไม่ได้กระตุ้นให้ลูกคุณนมแม่ทันทีหลังคลอด คุณแม่และแม่หลังคลอดโดยแยกทารกออกจากแม่ การที่แม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน การโฆษณาประชาสัมพันธ์ของบริษัทผู้ผลิตและจำหน่ายอาหารทดแทนนมแม่ การขาดความรู้และการเข้าใจผิดของแม่ โดยในปี 2552 นี้กระทรวงสาธารณสุขจะเน้น 2 เรื่อง คือ พัฒนาโรงพยาบาลทั่วประเทศทั้งรัฐและเอกชน ให้เป็นโรงพยาบาลสายใยรักครอบครัว

ศูนย์อนามัยที่ 7 อุบลราชธานี ได้ผ่านการประเมินรับรองเป็นโรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัว ระดับทอง มีการดำเนินนโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และชมรมสายใยรักแห่งครอบครัวในปี 2551 มีแกนนำนมแม่ซึ่งส่วนใหญ่เป็น อสม ในพื้นที่ ออกให้ความรู้และเยี่ยมแม่หลังคลอดในเขตพื้นที่ โดยมีศูนย์สุขภาพชุมชนและศูนย์อนามัยที่ 7 อุบลราชธานี ช่วยสนับสนุนในด้านความรู้ เอกสาร แผ่นพับและรับการส่งต่อ เพื่อสนองนโยบายการทำงานของกระทรวงสาธารณสุขที่ให้ อสม หรือแกนนำ เป็นผู้ติดตามแม่หลังคลอด งานอนามัยแม่และเด็กจึงอยากศึกษาถึงบทบาทของแกนนำต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

6. วัตถุประสงค์หลัก

1. เพื่อศึกษาบทบาทของแกนนำนมแม่ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในเขตพื้นที่ตำบลโพธิ์ใหญ่

วัตถุประสงค์รอง

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของแกนนำนมแม่ ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนบุตร อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่เป็นแกนนำและตำแหน่งอาสาสมัครอื่นในชุมชน

2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทของแกนนำนมแม่ใน 4 บทบาทดังนี้

1.สำรวจหญิงตั้งครรภ์ และเยี่ยมหญิงหลังคลอดที่บ้าน เพื่อช่วยเหลือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

2.มีการเผยแพร่ความรู้ ชักชวนให้แม่หลังคลอดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน และกินนมแม่พร้อมอาหารตามวัยจนอายุครบ 2 ปี

3.มีใฝ่ระวังและปกป้องให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่

4.ส่งต่อแม่หลังคลอดที่มีปัญหาเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้เจ้าหน้าที่

สาธารณสุขช่วยแก้ไข

7. วิธีการดำเนินงาน/วิธีการศึกษา/ขอบเขตงาน

7.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Study) เพื่อศึกษาบทบาทของแกนนำนมแม่ต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังถึง 6 เดือนในเขตพื้นที่ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

7.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

7.2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือประชาชนหรืออาสาสมัครสาธารณสุข ที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และได้ให้เข้ารับการอบรมให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 2 ครั้งในเขตพื้นที่ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ทุกราย จำนวนทั้งหมด 30 ราย

7.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้

1. ประชาชนหรืออาสาสมัครสาธารณสุขที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และได้ให้เข้ารับการอบรมให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 2 ครั้งในเขตพื้นที่ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวนทั้งหมด 30 ราย

2. เป็นผู้ที่มิประสบการณการทำงานเกี่ยวกับงานแม่และเด็กอย่างน้อย 2 ปี เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งประชาชนที่มีคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในข้อที่ 2 มีจำนวน 4 ราย ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ไว้ได้เพียง 3 ราย เนื่องจากว่าเป็นฤดูกาลทำนา ประชาชนส่วนมากไม่อยู่ที่บ้าน กลับบ้านค่ำ หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อไม่ได้ ผู้วิจัยจึงตัดกลุ่มตัวอย่งนั้นไป

7.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มี 2 ชุดโดยผู้วิจัยศึกษาจากตำรา เอกสาร วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมารวบรวมปรับปรุงให้เหมาะสมกับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด ชนิดเลือกตอบ จำนวน 8 ข้อ ประกอบด้วย อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา จำนวนบุตร อาชีพ รายได้ของครอบครัว การได้รับการอบรมเป็นแกนนำนมแม่ การเป็นอาสาสมัครอย่างอื่น

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของแกนนำนมแม่ แบบสอบถามมีทั้งหมด 21 ข้อ มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด ชนิดเลือกตอบ จำนวน 21 ข้อ คะแนนเต็ม 21 คะแนนและตรวจให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

ตอบปฏิบัติ	ได้	1	คะแนน
ตอบไม่ได้ปฏิบัติ	ได้	0	คะแนน

การแปลผลแบ่งเป็น 3 ระดับ โดยพิจารณาจากคะแนนที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้อิงเกณฑ์ ดังนี้

ระดับคะแนนปฏิบัติดี	ได้คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80	(17 – 21 คะแนน)
ระดับคะแนนปฏิบัติปานกลาง	ได้คะแนนร้อยละ 60 – 79	(13-16 คะแนน)
ระดับคะแนนปฏิบัติไม่ดี	ได้คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60	(0-12 คะแนน)

ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามเชิงลึกใช้สำหรับสัมภาษณ์แกนนำนมแม่ที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และได้ให้เข้ารับการอบรมให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ออย่างน้อย 2 ครั้งและเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับงานแม่และเด็กอย่างน้อย 2 ปีในเขตพื้นที่ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี แนวคำถามในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาดำรงและบทบาทของแกนนำนมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัวเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษา มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ใช้เทปบันทึกการสัมภาษณ์ ไม่มีการให้คะแนน

7.4 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบหาความตรงตามเนื้อหา(Content Validity) ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่จัดทำขึ้นภายใต้การทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางสาธารณสุข จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ภายหลังจากที่ได้ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยนำมาแก้ไขปรับปรุงแก้ไขความถูกต้องและตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาอีกครั้ง แล้วจึงนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลต่อไป ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. นางมลลณี แสนใจ   นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ
2. นางไฉไล ช่างคำ   นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ
3. นางสาวตติยา สารธิมา   นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ

7.5 การรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงหัวหน้าศูนย์สุขภาพชุมชนตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทราบก่อนการแจกแบบสอบถามทุกครั้งเพื่อขอความร่วมมือ
3. รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูล
4. นำข้อมูลที่ตรวจครบแล้วบันทึกลงในคอมพิวเตอร์

7.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอนและวิธีการดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามจากการรวบรวม
2. ให้คะแนนแบบสอบถาม

3. ออกแบบคู่มือการลงรหัสตามแบบสอบถาม

4. ลงรหัสในแบบฟอร์ม

5. นำข้อมูลที่ลงรหัสเรียบร้อยแล้วไปทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.ถอดเทปบทสัมภาษณ์ เพื่อเป็นการอธิบายบทบาทของแกนนำในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

8. ผลการดำเนินงาน /ผลการศึกษา

8.1 ผลการดำเนินงาน

8.1.1. ข้อมูลทั่วไปของแกนนำนมแม่

พบว่าแกนนำนมแม่ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31- 40 ปี(ร้อยละ 40.0) รองลงมาอายุระหว่าง 41- 50 ปี(ร้อยละ 30.0 ปี) อายุสูงสุด 59 ปี อายุต่ำสุด 25 ปี อายุเฉลี่ย 39 ปี ส่วนสถานภาพสมรสของแกนนำนมแม่ส่วนใหญ่มีสถานภาพคู่(ร้อยละ 96.7) รองลงมาคือหย่า (ร้อยละ 3.3)ส่วนใหญ่แกนนำนมแม่จบการศึกษาชั้นสูงสุดคือชั้นประถมศึกษา(ร้อยละ 50.0)รองลงมาคือ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 33.3) แกนนำนมแม่ส่วนใหญ่มีบุตรจำนวน 2 คน(ร้อยละ 40.0) รองลงมาคือ บุตรจำนวน 3 คน(ร้อยละ 20.0) อาชีพของแกนนำนมแม่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร(ร้อยละ 83.3) รองลงมาเป็นแม่บ้าน (ร้อยละ 16.7) ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วง 2,500- 5,000 (ร้อยละ 63.3) รองลงมาคือมากกว่า 5,000 (ร้อยละ 19.9) รายได้ต่ำสุดคือ 2,000 บาท รายได้สูงสุดคือ 15,000 บาท รายได้เฉลี่ย 4,413.33 บาท แกนนำนมแม่ส่วนใหญ่เข้ารับการอบรมเป็นแกนนำนมแม่ได้ 1 ปี(ร้อยละ 46.7) รองลงมาคือ 2 ปี(ร้อยละ 40.0) และพบว่าแกนนำนมแม่ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นอาสาสมัครอย่างอื่น (ร้อยละ 56.7) เป็นอาสาสมัครอื่นๆ(ร้อยละ 43.3) เช่น อสม. (ร้อยละ38.4) รองลงมาคืออาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (ร้อยละ 30.7)

8.1.2. บทบาทของแกนนำนมแม่ต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถึง 6 เดือน

ผลจากการวิเคราะห์การปฏิบัติตามบทบาทของแกนนำนมแม่ต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถึง 6 เดือนในพื้นที่ตำบลโพธิ์ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจำแนกเป็นระดับคะแนนการปฏิบัติตามบทบาทดังกล่าว พบว่าส่วนใหญ่แกนนำนมแม่มีการปฏิบัติตามบทบาทดี(ร้อยละ 73.3) เมื่อพิจารณาแยกตามบทบาทพบว่ามากกว่าร้อยละ 90 แกนนำนมแม่ได้สำรวจหญิงตั้งครรภ์ และเยี่ยมหญิงหลังคลอดที่บ้าน เพื่อช่วยเหลือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และได้ให้ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่หญิงตั้งครรภ์ ได้แก่ประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่,การเตรียมเต้านมและหัวนม,วิธีการให้นมลูกที่ถูกต้อง, การรับประทานอาหารให้ครบห้าหมู่ และการพักผ่อนที่เพียงพอ ส่วนเรื่องปัญหาและการแก้ไขปัญหาขณะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น หัวนมแตก เต้านมคัดและอุปสรรคที่อาจทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ประสบผลสำเร็จพบว่าแกนนำนม

เหตุผลที่ไม่ได้ปฏิบัติ

เหตุผลที่แกนนำนมแม่ไม่ได้ใช้สื่อประกอบการเผยแพร่ความรู้ เพราะไม่มีอุปกรณ์และเหตุผลที่แกนนำนมแม่ไม่ได้มีการส่งต่อแม่หลังคลอดที่มีปัญหาให้แก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพราะไม่มีแม่หลังคลอดที่มีปัญหา

นอกจากนี้ยังมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของแกนนำนมแม่ต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน โดยแบ่งตามบทบาทของแกนนำนมแม่ ดังนี้

1. ดำรวจหญิงตั้งครรภ์ และเยี่ยมหญิงหลังคลอดที่บ้าน เพื่อช่วยเหลือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แกนนำส่วนใหญ่จะออกสำรวจหญิงตั้งครรภ์ และเยี่ยมหญิงหลังคลอด ส่วนใหญ่ไม่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ดังคำบอกเล่าที่ว่า...

“ กะออกไปอยู่ ถ้ามี ไปถามว่าเดือนใดออก ” (แกนนำนมแม่ คนที่ 1)

“ ไปออกเยี่ยมให้ไปฝากท้อง ให้ดูแลตัวเองตอนท้อง กินอาหารให้ครบ นอนพักผ่อนให้เพียงพอ ออกกำลังกายตามที่หมอบอก ” (แกนนำนมแม่ คนที่ 2)

“ ไปเว้าให้ฟังชื่อๆดอก ไปบอกเณิน ให้ไปหาหมอ อาการอื่นกะบ่ได้บอกเพราะเณินเคยท้องมาแล้ว ” (แกนนำนมแม่ คนที่ 3)

2. เผยแพร่ความรู้ ชักชวนให้แม่หลังคลอดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุโรป 6 เดือน และกินนมแม่พร้อมอาหารตามวัยจนอายุครบ 2 ปี แกนนำส่วนใหญ่มีการเผยแพร่และชักชวนให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ดังคำบอกเล่าที่ว่า ...

“ แนะนำให้กินนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ให้ลูกดูดสอดลานนม หลัง 6 เดือนให้กินผลไม้ กับอาหารตามวัย ” (แกนนำนมแม่ คนที่ 1)

“ ให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว ข้าวไม่ให้ป้อน น้ำไม่ให้กิน ” (แกนนำนมแม่ คนที่ 2)

“บอกให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อาหารกินให้เพียงพอ ให้ลูกดูนมบ่อยๆ นานๆจะได้มาดี นมแม่มีประโยชน์ลูกจะได้แข็งแรง ” (แกนนำนมแม่ คนที่ 3)

3. เฝ้าระวังและปกป้องให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แกนนำส่วนใหญ่ยังไม่มีการเฝ้าระวังและปกป้องให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ดังคำบอกเล่าที่ว่า ...

“ไม่ได้ระวังยากขนาดนั้น เพียงแค่ว่าคนคลอดลูกที่คุ่มนูน เคี้ยวป้อนข้าวลูกหรือยัง ก็จะถาม อสมว่า เคี้ยวป้อนข้าวลูกยัง ก็ไม่ได้ไปอะนั่น เคี้ยวมาก ปานนั้นหรือ กลัวเค้าว่าให้ ” (แกนนำนมแม่ คนที่ 2)

“ กะแนะนำให้บีบนมเก็บไว้ ถ้าบ่อยู่เสียนกับให้ไปซื้อถุงเก็บนํ้านมอยู่โรงพยาบาลหรือว่าให้ใช้เครื่องปั้มนมมาไว้ ถ้าบ่อยู่กะให้ลูกกินนมที่บีบไว้ ” (แกนนำนมแม่ คนที่ 1)

4. ส่งต่อแม่หลังคลอดที่มีปัญหาเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขช่วยเหลือ แกนนำส่วนใหญ่ไม่ได้มีการส่งต่อให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเนื่องจากไม่มีแม่หลังคลอดที่มีปัญหา ดังคำบอกเล่าที่ว่า...

“ บ่ ถ้ามีปัญหาหยัง เค้าไปหาหมอเองเลย ” (แกนนำนมแม่ คนที่ 1)

“ส่วนมากเค้าไปกันเอง และแนะนำให้ไปอนามัยแต่อนามัยคนไข้เยอะเค้าไม่ยอมรับ ส่วนมากไม่มีคนพาไปต้องรอสามีเลิกงานตอนเย็นเลยต้องไปคลินิก อนามัยเค้าก็บริการดี ” (แกนนำนมแม่ คนที่ 2)

“ บ่ มีแต่บอกไปหาหมอ จักเดินไป บ่ไป ” (แกนนำนมแม่ คนที่ 3)

8.2 อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษา เรื่องบทบาทแกนนำนมแม่ต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถึง 6 เดือน ในเขตพื้นที่ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี อภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 จากผลการศึกษาพบว่าแกนนำนมแม่ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามบทบาทได้ในระดับดี (ร้อยละ 73.3) ซึ่งหากพิจารณาจากค่าร้อยละ โดยใช้อิงเกณฑ์ถือว่าอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องจากมากกว่าร้อยละ 50.0 จบการศึกษาชั้นสูงสุดคือชั้นประถมศึกษาและร้อยละ 46.7 เข้ารับการอบรมเป็นแกนนำนมแม่ได้ 1 ปี จึงทำให้ไม่เข้าใจในบทบาทของแกนนำนมแม่อย่างแท้จริง

2.2 จากผลการศึกษาบทบาทของแกนนำนมแม่ เมื่อพิจารณาแยกตามบทบาทพบว่ามากกว่าร้อยละ 90.0 แกนนำนมแม่ได้สำรวจหญิงตั้งครรภ์ และเยี่ยมหญิงหลังคลอดที่บ้าน และให้ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่หญิงตั้งครรภ์ ได้แก่ประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่, การเตรียมเต้านมและหัวนม, วิธีการให้นมลูกที่ถูกต้อง, การรับประทานอาหารให้ครบห้าหมู่และการพักผ่อนที่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการส่งเสริมและให้ความรู้ เพื่อให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประสบความสำเร็จในเรื่องการสร้างทัศนคติที่ถูกต้อง โดยการชี้ให้แม่ได้เห็นคุณค่าของนมแม่และความแตกต่างไปจากอาหารอื่นจะช่วยให้แม่ตัดสินใจเสียตั้งแต่เริ่มตั้งแต่เริ่มตั้งครรถ์ใหม่ๆว่าจะ

8.3 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการศึกษาพบว่าแกนนำนมแม่ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามบทบาทได้ในระดับดี ร้อยละ 73.3 ซึ่งหากพิจารณาจากค่าร้อยละ โดยใช้เกณฑ์ถือว่าอยู่ในระดับปานกลางและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกยังพบอีกว่าแกนนำนมแม่ไม่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แก่หญิงตั้งครรภ์และไม่มีการเฝ้าระวังและปกป้องให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรมีการชี้แจงบทบาทของแกนนำนมแม่ให้แกนนำนมแม่ทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้อง
2. ควรจัดให้มีการอบรมแกนนำนมแม่เกี่ยวกับเทคนิคการให้ความรู้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การให้ความรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม การสาธิต การนำกิจกรรมกลุ่มมาเสริมให้ความรู้เพื่อจะมีความรู้และทักษะสามารถไปประยุกต์ใช้ได้ในการให้คำแนะนำได้อย่างเหมาะสมและประสิทธิภาพ
3. ควรมีการฝึกทักษะการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้แก่แกนนำนมแม่เพื่อเสริมความรู้ให้ถูกต้องแม่นยำมากขึ้นและให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการให้คำแนะนำและช่วยเหลือมารดาเกี่ยวกับการให้นมลูกขณะอยู่ในที่บ้านได้
4. ควรจัดทำวารสารเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เผยแพร่ความรู้ไปสู่มารดาหลังคลอดเพิ่มอีกวิธีหนึ่ง
5. ควรให้ความรู้แก่สามีหรือญาติร่วมด้วย เนื่องจากเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้สำเร็จได้

8.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาถึงผลการปฏิบัติการของแกนนำนมแม่ที่ให้แก่แม่หลังคลอด เพื่อวิเคราะห์กิจกรรมและประสิทธิภาพของการให้คำแนะนำของแกนนำนมแม่ ซึ่งจะได้นำมาปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมของแกนนำนมแม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อช่วยส่งเสริมการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. ผลการสำรวจอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหญิงไทยทั่วประเทศพ.ศ. 2542. (เอกสารอัดสำเนา)
- กองอนามัยครอบครัว. โครงการศึกษาสภาวะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงสาธารณสุข, 2537.
- ไกรสิทธิ์ ตันติศิริพันธ์. อาหารเสริมของลูกน้อย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รักลูก, 2543.
- กาญจนา คำดี. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการเลี้ยงทารกด้วยนมมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน. วิทยานิพนธ์ พย.ม.เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.
- เฉลิมศรี รัตนตเศรษฐ. 280 วัน เพื่อดึงครรภ์คุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รักลูก, 2540.
- ชญาดา เนตรกระจ่าง. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนหลังคลอดของหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลพระปกเกล้า จังหวัดจันทบุรี. วิทยาลัยปกเกล้า จันทบุรี, 2549.
- ชนิกา ตูจินดา. เลี้ยงลูกขวบปีแรก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รักลูก, 2540.
- บุญเชิด ภิญโญนัตพงษ์. การวัดและประเมินผลการศึกษา : ทฤษฎีและการประยุกต์. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, 2527.
- พิภพ จิรภิญโญ. โภชนศาสตร์ทางคลินิกในเด็ก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2538.
- วรวรรณ แพทย์หลักฟ้า. การเลี้ยงบุตรด้วยนมแม่ของมารดาที่เข้าร่วมโครงการโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่-ลูก โรงพยาบาลทุ่งโพธิ์ทะเล จังหวัดกำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์ พย.ม.เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- วเรช ช้างแก้ว. สภาวะการณ์ให้อาหารทารก ในเขตชุมชนเมืองกรุงเทพ พ.ศ 2541. (เอกสารอัดสำเนา)
- ศิริพัฒนา ศิริชนารัตนกุล. เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ วิถีแห่งธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รักลูก, 2536.
- สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงสาธารณสุข, 2546.
- อารญา ภาณโสภณ และคณะ. ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว. วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม. 2538 ; 96-104.

